

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра цивільно-правових дисциплін

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету

Віталій СЕРЬОГІН

серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО ЗА УЧАСТІ ІНОЗЕМНИХ ОСІБ

рівень вищої освіти - перший (бакалаврський)
галузь знань - 29 Міжнародні відносини
спеціальність - 293 Міжнародне право
освітня програма - Міжнародне право
вид дисципліни - за вибором
факультет - юридичний

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою юридичного факультету

28 серпня 2024 року, протокол № 1

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Гура Максим Васильович, к.ю.н., старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Програму схвалено на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету

Протокол № 14 від 27 червня 2024 року

Завідувач кафедри
цивільно-правових дисциплін

Олена УСТИМЕНКО

Програму погоджено с гарантом освітньо-професійної програми перший (бакалаврський) рівень вищої освіти за спеціальністю 293 Міжнародне право

Гарант освітньо-професійної програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
«Міжнародне право»

Ліна ФОМІНА

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від 28 серпня 2024 року, № 1

Голова науково-методичної комісії
юридичного факультету

Ганна ЗУБЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Цивільне судочинство за участі іноземних осіб» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 293 Міжнародне право.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни – оперування та опанування студентами загальними знаннями про поняття, цілі та принципи забезпечення цивільного судочинства за участю іноземних осіб; теоретичними положеннями, що дозволяють вирізняти механізми реалізації правосуддя за участю іноземців; характеристики взаємодії України з державами Європи на предмет реалізації цивільного судочинства; базовими юридичними відомостями про судочинство за участю іноземних осіб; специфікою інституційних механізмів захисту прав іноземців у цивільному судочинстві.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є формування у студентів відповідних компетентностей:

ЗК2 – здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;

ЗК3 – знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

ЗК11 - здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

ЗК13 – здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

СК7 – здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право;

СК8 - знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права;

СК11 – здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти;

СК13- здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності

1.3. Кількість кредитів – 5

1.4. Загальна кількість годин – 150

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	–
Семестр	
8-й	–
Лекції	
30 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	
30 год.	6 год.

Лабораторні заняття	
Самостійна робота	
90 год.	136 год.
Індивідуальні завдання	

1.6. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, студенти мають досягти таких результатів навчання:

ПРН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

ПРН 8. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

ПРН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

ПРН 13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.

ПРН 19. Демонструвати необхідні знання та розуміння сутності та змісту основних правових інститутів і норм фундаментальних галузей права.

ПРН 20. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

ПРН 21. Застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Загальні положення про цивільне судочинство за участю іноземних осіб

Поняття цивільного судочинства за участю іноземних осіб. Особливості реалізації судочинства за участю іноземних осіб. Джерела цивільно-процесуального регулювання судочинства за участю іноземних осіб.

Тема 2. Засади цивільного судочинства за участю іноземних осіб

Поняття та система засад цивільного судочинства за участю іноземних осіб. Принцип Верховенства права. Принцип пропорційності. Принцип гласності. Принцип диспозитивності. Практика ЄСПЛ у принципах цивільного судочинства за участю іноземних осіб

Тема 3. Джерела правового регулювання цивільного судочинства за участю іноземних осіб

Поняття та система джерел правового регулювання цивільного судочинства за участю іноземних осіб. Міжнародно-правові угоди правового регулювання цивільного судочинства за участю іноземних осіб. Спеціалізовані закони у цивільному судочинстві за участю іноземних осіб.

Тема 4. Учасники цивільного судочинства за участю іноземних осіб

Суд, як основний учасник цивільного судочинства за участю іноземних осіб. Процесуальний статус іноземця у цивільному судочинстві. Правовий статус дипломатичної установи у цивільному судочинстві за участю іноземних осіб.

Тема 5. Правовий статус іноземців у цивільному судочинстві

Поняття, процесуальні права та обов'язки іноземців у цивільному судочинстві. Механізми реалізації прав та обов'язків іноземців у цивільному судочинстві. Особливості застосування положень ЗУ «Про міжнародне приватне право» в цивільному судочинстві.

Тема 6. Підсудність судам України цивільних справ з іноземним елементом

Поняття та особливості підсудності цивільних справ з іноземним елементом. Особливості застосування положень ЗУ «Про міжнародне приватне право». Винятки у підсудності цивільних справ з іноземним елементом.

Тема 7. Судові доручення про надання правової допомоги

Поняття, зміст, структура судових доручень. Особливості написання окремих видів судових доручень.

Тема 8. Виконання в Україні судових доручень

Поняття та загальні положення процесу виконання в Україні судових доручень. Виконання судових доручень у судовому засіданні. Виконання судових доручень уповноваженим працівником суду за місцем проживання фізичної особи чи місцем реєстрації юридичної особи.

Тема 9. Виконання судового доручення іноземного суду

Порядок звернення до суду про виконання доручення іноземного суду. Підстави відмови у прийнятті судового доручення іноземного суду. Протокол судового засідання про виконання доручення іноземного суду

Тема 10. Виконання судових доручень закордонними дипломатичними установами

Порядок звернення до закордонної дипломатичної установи. Підстави відмови виконання судових доручень закордонними дипломатичними установами. Оформлення результатів звернення до дипломатичної установи у цивільному судочинстві за участю іноземних осіб

Тема 11. Оскарження судових доручень у цивільному судочинстві за участю іноземних осіб.

Поняття та процедура оскарження судових доручень у цивільному судочинстві за участю іноземних осіб. Суб'єкти оскарження судових доручень у цивільному судочинстві за участю іноземних осіб.

Тема 12. Шляхи удосконалення взаємодії України та іноземних держав у цивільному судочинстві за участю іноземних осіб

Проблеми взаємодії України та іноземних держав у цивільному судочинстві за участю іноземних осіб. Способи удосконалення взаємодії України та іноземних держав у цивільному судочинстві за участю іноземних осіб.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усьог о	у тому числі					усьог о	у тому числі				
лек.		пр.	лб	інд.	с.р.	л.		пр.	л	і.	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Загальні положення про цивільне судочинство за участю іноземних осіб	12	2	2			8	8	2	2			4
Тема 2. Засади цивільного судочинства за участю іноземних осіб	12	4	2			6	16	2	2			12
Тема 3. Джерела правового регулювання цивільного судочинства за участю	14	2	4			8	16	2	2			12

іноземних осіб											
Тема 4 Учасники цивільного судочинства за участю іноземних осіб	12	2	2			8	14	2			12
Тема 5. Правовий статус іноземців у цивільному судочинстві	14	4	2			8	12				12
Тема 6. Підсудність судам України цивільних справ з іноземним елементом	12	2	2			8	12				12
Тема 7. Судові доручення про надання правової допомоги	12	2	2			8	12				12
Тема 8. Виконання в Україні судових доручень	10	2	2			6	12				12
Тема 9. Виконання судового доручення іноземного суду	12	2	2			8	12				12
Тема 10. Виконання судових доручень закордонними дипломатичними установами	12	2	2			8	12				12
Тема 11. Оскарження судових доручень у цивільному судочинстві за участю іноземних осіб	10	2	4			6	12				12
Тема 12. Шляхи удосконалення взаємодії України та іноземних держав у цивільному судочинстві за участю іноземних осіб	18	4	4			8	12				12
Усього годин	150	30	30			90	150	8	6		136

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Загальні положення про цивільне судочинство за участю іноземних осіб	2 (2)
2.	Засади цивільного судочинства за участю іноземних осіб	2 (2)
3.	Джерела правового регулювання цивільного судочинства за участю іноземних осіб	4 (2)
4.	Учасники цивільного судочинства за участю іноземних осіб	2
5.	Правовий статус іноземців у цивільному судочинстві	2
6.	Підсудність судам України цивільних справ з іноземним елементом	2
7.	Судові доручення про надання правової допомоги	2
8.	Виконання в Україні судових доручень	2
9.	Виконання судового доручення іноземного суду	2
10.	Виконання судових доручень закордонними дипломатичними установами	2
11.	Оскарження судових доручень у цивільному судочинстві за участю іноземних осіб	4
12.	Шляхи удосконалення взаємодії України та іноземних держав у цивільному судочинстві за участю іноземних осіб	4
Разом:		30 (6)

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1.	Тема 1: Загальні положення про цивільне судочинство за участю іноземних осіб Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; опрацювати теоретичні основи навчальної дисципліни; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми	8 (4)
2.	Тема 2 Засади цивільного судочинства за участю іноземних осіб Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; опрацювати теоретичні основи навчальної дисципліни; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	6 (12)
3.	Тема 3. Джерела правового регулювання цивільного судочинства за участю іноземних осіб Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; опрацювати теоретичні основи навчальної дисципліни; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	8 (12)
4.	Тема 4. Учасники цивільного судочинства за участю іноземних осіб Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; опрацювати теоретичні основи навчальної дисципліни; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	8 (12)
5.	Тема 5. Правовий статус іноземців у цивільному судочинстві Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; опрацювати теоретичні основи навчальної дисципліни; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	8 (12)
6.	Тема 6. Підсудність судам України цивільних справ з іноземним елементом Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; ознайомитися з ключовими міжнародними документами за темою; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	8 (12)
7.	Тема 7. Судові доручення про надання правової допомоги Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; ознайомитися з ключовими міжнародними документами за темою; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	8 (12)
8.	Тема 8. Виконання в Україні судових доручень. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; ознайомитися з ключовими міжнародними документами за темою; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	6 (12)
9.	Тема 9 Виконання судового доручення іноземного суду. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; опрацювати теоретичні основи навчальної дисципліни; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми	8 (12)
10.	Тема 10. Виконання судових доручень закордонними дипломатичними установами Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; опрацювати теоретичні основи навчальної дисципліни; скласти тезаурус (словник)	8 (12)

	спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	
11.	Тема 11. Оскарження судових доручень у цивільному судочинстві за участю іноземних осіб Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; ознайомитися з ключовими міжнародними документами за темою; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	6 (12)
12.	Тема 12. Шляхи удосконалення взаємодії України та іноземних держав у цивільному судочинстві за участю іноземних осіб. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; ознайомитися з ключовими міжнародними документами та документами національного права за темою; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	8 (12)
Разом:		90 (136)

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені робочим навчальним планом.

7. Методи навчання

Методи навчання – це впорядковані способи діяльності педагога і студентів, спрямовані на ефективне розв’язання навчально-виховних завдань. Вони реалізуються через систему прийомів та засобів навчальної діяльності.

Застосовуються три групи методів навчання:

1. словесні – описове розкриття навчального матеріалу, пояснення сутності відповідного явища, поняття, процесу, інструктаж щодо особливостей застосування окремих норм, перевірка рівня самостійного опрацювання навчального матеріалу тощо;

2. наочні – демонстрація схем, таблиць, малюнків (за наявності);

3. практичні – формування вмінь і навичок оперування правовими категоріями, застосування правових норм та використання набутих знань при проведенні семінарських занять.

8. Методи контролю

Методи контролю – це способи діагностичної діяльності, які дозволяють здійснювати зворотний зв’язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективність навчального процесу.

Контрольні заходи визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти.

Застосовується вхідний контроль з метою з’ясування рівня знань студентів з дисциплін, які є базовими для вивчення даної. Проводиться на початку вивчення дисципліни шляхом усного опитування або експрес-контролю (тестування).

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському аудиторному занятті у формі усного опитування, виступів студентів, написання та захисту рефератів, контрольних робіт.

Поточний контроль проводиться у вигляді письмової контрольної роботи з метою оцінювання знань і умінь, набутих під час вивчення тем відповідного розділу. Письмова контрольна робота може передбачати розгорнуті відповіді на питання, відповіді на тести.

По закінченню вивчення курсу проводиться екзамен у формі письмової екзаменаційної роботи. Письмова екзаменаційна робота може передбачати розгорнуті відповіді на питання, відповіді на тести.

Студента допускають до складання семестрового підсумкового контролю за умови набрання ним мінімум 10 балів. Максимальна сума балів, яку може набрати студент при складанні підсумкового контролю з навчальної дисципліни, складає 40. Максимальна сума балів, які може набрати студент при вивченні навчальної дисципліни, складає 100.

Перелік питань до екзамену

1. Поняття цивільного судочинства за участю іноземних осіб.
2. Особливості реалізації судочинства за участю іноземних осіб.
3. Джерела цивільно-процесуального регулювання судочинства за участю іноземних осіб.
4. Поняття та система засад цивільного судочинства за участю іноземних осіб.
5. Принцип Верховенства права. Принцип пропорційності.
6. Принцип гласності.
7. Принцип диспозитивності.
8. Практика ЄСПЛ у принципах цивільного судочинства за участю іноземних осіб
9. Поняття та система джерел правового регулювання цивільного судочинства за участю іноземних осіб.
10. Міжнародно-правові угоди правового регулювання цивільного судочинства за участю іноземних осіб.
11. Спеціалізовані закони у цивільному судочинстві за участю іноземних осіб.
12. Суд, як основний учасник цивільного судочинства за участю іноземних осіб.
13. Процесуальний статус іноземця у цивільному судочинстві.
14. Правовий статус дипломатичної установи у цивільному судочинстві за участю іноземних осіб.
15. Поняття, процесуальні права та обов'язки іноземців у цивільному судочинстві.
16. Механізми реалізації прав та обов'язків іноземців у цивільному судочинстві.
17. Особливості застосування положень ЗУ «Про міжнародне приватне право» в цивільному судочинстві.
18. Поняття та особливості підсудності цивільних справ з іноземним елементом.
19. Особливості застосування положень ЗУ «Про міжнародне приватне право».
20. Винятки у підсудності цивільних справ з іноземним елементом.
21. Поняття, зміст, структура судових доручень.
22. Особливості написання окремих видів судових доручень.
23. Поняття та загальні положення процесу виконання в Україні судових доручень.
24. Виконання судових доручень у судовому засіданні.
25. Виконання судових доручень уповноваженим працівником суду за місцем проживання фізичної особи чи місцем реєстрації юридичної особи.
26. Порядок звернення до суду про виконання доручення іноземного суду.
27. Підстави відмови у прийнятті судового доручення іноземного суду.
28. Протокол судового засідання про виконання доручення іноземного суду
29. Порядок звернення до закордонної дипломатичної установи.
30. Підстави відмови виконання судових доручень закордонними дипломатичними установами.
31. Оформлення результатів звернення до дипломатичної установи у цивільному судочинстві за участю іноземних осіб
32. Поняття та процедура оскарження судових доручень у цивільному судочинстві за участю іноземних осіб.
33. Суб'єкти оскарження судових доручень у цивільному судочинстві за участю іноземних осіб.
34. Проблеми взаємодії України та іноземних держав у цивільному судочинстві за участю іноземних осіб.
35. Способи удосконалення взаємодії України та іноземних держав у цивільному

судочинстві за участю іноземних осіб

9. Схема нарахування балів

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів за екзамен– 40.

Кількість балів протягом семестру – 60:

Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях $\sum 40 = 40$:

Формула обчислення

$$\sum 40 = \frac{\sum 1}{\sum 2} \times 8 \text{ (вісім)}$$

Примітка:

$\sum 40$ – сума максимальної кількості балів

$\sum 1$ – сума балів, що отримав студент за відповіді на семінарських заняттях

$\sum 2$ – кількість семінарських занять протягом семестру

8 – коефіцієнт

Контрольна робота – 20 балів.

Поточний контроль	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Екзамен	Сума
T1-T12				
$\sum 40$	20	60	40	100

T1, T2 ... TN – теми.

Відповідь на семінарському занятті – **1-5 балів.**

Критерії оцінювання усної відповіді

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських та практичних заняттях в п'ятибальній шкалі оцінок.

5 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;
- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;

- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;

- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

4 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;

- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

3 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом

викладача;

- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівки викладача;

- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;

- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;

- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;

- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;

- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Критерії оцінювання контрольних та екзаменаційної робіт

Контрольні та екзаменаційна роботи виконуються у письмовій формі. Контрольна робота складається з 10 тестових завдань, екзаменаційна робота – із 40 тестових завдань. Кожне тестове завдання має п'ять варіантів відповідей, тільки одне яких є правильним; за кожну правильну відповідь нараховується один бал.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
90–100	відмінно
70–89	добре
50–69	задовільно
1–49	незадовільно

10. Рекомендована література

Основна література

Нормативно-правові акти

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

3. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. № 2136-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>.

4. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 р. № 3674-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17>.

5. Про державне мито: Декрет Кабінету Міністрів України від 21.01.1993 р. № 7-93. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/7-93>.

6. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 01.12.1994 р. № 266/94-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80>

Підручники, навчальні посібники, монографії

1. Сакара Н. Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах: моногр. Х.: Право. 2010. 345 с.
2. Комаров В.В. Позовне провадження: моногр. Х.: Право, 2011. 347 с.
3. Міжнародні стандарти у сфері судочинства. К.: Істина, 2010. 488 с.
4. Васильєв С. В. Довідник з підготовки до судового розгляду окремих категорій цивільних справ. Х.: Еспада, 2010. 464 с.
5. Луспенник Д. Д Застосування новел ЦК і ЦПК України в судовій практиці. Харків юридичний, 2005. 432с.
6. Луспенник Д.Д. Розгляд цивільних справ судом першої інстанції. Харків: Харків юридичний, 2006. 480 с.
7. Судові прецеденти щодо розгляду судами окремих категорій цивільних справ. Х.: Просвіта, 2000. 232с.
8. Чупрун В.Д. Підготовка цивільних справ до розгляду. Юридичний довідник. К.: Видавничо-культурологічний центр «Софія». 1994. 96 с.

Допоміжна література

1. Бичкова С.С. Зустрічний позов як цивільна процесуальна форма захисту інтересів відповідача. *Вісник Верховного Суду України*. 2010. № 2. С. 25-29.
2. Бичкова С. Спеціаліст як новий учасник цивільного процесу. *Підприємництво, госп-во і право*. 2006. № 10. С. 25-28.
3. Васильєв С. В. Підзаконні акти у системі джерел цивільного процесуального права. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2009. № 841. Сер.: Право. Вип. 1 (5) 2009. С. 80-85.
4. Васильєв С. В. До питання про систему джерел цивільного процесуального права України . Проблеми цивільного права та процесу: матеріали наук.-практ. інф. [присвяч. пам'яті професора О. А. Пушкіна] (22 травня 2010 р.). Х.: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2010. С. 295-297.
5. Васильєва-Шаламова Ж. В. Участь у цивільному процесі експерта та спеціаліста. *Бюл. М-ва юстиції України*. 2008. № 5. С. 45-47.
6. Комаров В. В. Суб'єкти цивільного процесуального права. Х.: Юрид. ин-т., 1990. С. 20-21.
7. Легуша С. Правова діяльність як категорія права. *Право України*. 2006. №1. С. 20-25.
- 8 Луспенник Д.Д. Настільна книга професійного судді при розгляді цивільних справ (складання судових процесуальних документів за новим ЦПК України). Х.: Харків юридичний, 2015. 494 с.
9. Мельник А.С.. Поняття , особливості джерел процесуального права. Актуальні проблеми політики. 2014. №54. С. 364-374.
10. Пасайлюк І. В. Щодо визначення поняття «іноземна особа» за національним та міжнародним законодавством у цивільному процесі. *Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції*: матеріали доповідей, виступів і повідомлень учасників IV-го Всеукраїнського круглого столу, м. Львів, 7 грудня, 2018 р. Львів, 2018. С. 125-128.
11. Пасайлюк І. В. Іноземці та особи без громадянства як свідки в цивільній справі. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». Херсон, 2017. № 5. С. 110–115.

12. Сліпченко О. І. Висновки експертів в справах про компенсацію моральної шкоди . Проблеми цивільного права та процесу: матеріали наук.-практ. конф. (31 травня 2008 р.). Х.: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2008. С.27-30.

13. Шадура Д. М. Судова практика застосування Цивільного процесуального кодексу України (2006–2009 рр.). Х. : Харків юрид. Т. 1 : Загальна частина, 2010. 536 с.

14. Шадура Д. М. Судова практика застосування Цивільного процесуального кодексу України (2006–2010 рр.). Х. : Харків юрид. Т. 2 : Особлива частина, 2011. 664 с.

15. Ясинок М. Висновок експерта як доказ у справі щодо обсягу правосуб'єктності фізичних осіб . *Право України*. 2010. № 3. С. 65-69.

Судова практика

1. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 листопада 1996 року № 9. URL : <https://ips.ligazakon.net/>

2. Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2008 року № 12 URL : <https://ips.ligazakon.net/>

3. Про судову практику у справах про спадкування: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 від 30.05.2008 р. URL : <https://ips.ligazakon.net/>

4. Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність органів і посадових осіб державної виконавчої служби та звернень учасників виконавчого провадження: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 року № 14 URL : <https://ips.ligazakon.net/>

5. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року N 2 URL : <https://ips.ligazakon.net/>

6. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 3 від 15.05.2006 р. URL : <https://ips.ligazakon.net/>

7. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» Постанова Пленуму Верховного Суду України № 11 від 21.12.2007 р. URL : <https://ips.ligazakon.net/>

8. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи Постанова Пленуму Верховного Суду України №1 від 27.02.2009 р. URL : <https://ips.ligazakon.net/>

9. «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи»: Постанова Пленуму Верховного Суду України №1 від 27.02.2009 р. URL : <https://ips.ligazakon.net/>

10. Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 1 березня 2013 року № 3. URL : <https://ips.ligazakon.net/>

11. Про судову практику в цивільних справах про розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30 вересня 2011 року № 10. URL : <https://ips.ligazakon.net/>

12. Про застосування цивільного процесуального законодавства при перегляді судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 14 червня 2012 року 3№ 10. URL : <https://ips.ligazakon.net/>

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. <http://www.court.gov.ua> – Судова влада України (офіційний портал)
2. <http://www.ccu.gov.ua> – Конституційний Суд України
3. <http://supreme.court.gov.ua/supreme/>– Верховний Суд
4. <http://reyestr.court.gov.ua> – Єдиний державний реєстр судових рішень
5. <http://zakon1.rada.gov.ua> – Законодавство України